

רג א ג מ' פ"ח
מהלכות מכירה הל' ג
ג סג לאוין קע טוש"ע
ח"מ ס' רכח סעיף ט'
רד ד מ"י פ"י מהל'
ממנו ענייני הל' טו
והל' זין סג עשין קסב
טוש"ע י"ד ס' רנח סעיף
ז'
א ה מ"י פ"ו מהלכות
מלוה ולוה הלכה א
סג לאוין קג טוש"ע י"ד
ס' קסג סעיף א'
ב ו מ"י שס פ"י הל' ו
סג שס טוש"ע י"ד
ס' קסג סעיף ב'
ג ו מ"י שס פ"ד הל' א
סג שס טוש"ע י"ד
ס' קס פ"ה א'

תורה אור השלם
1 צדיק מפרך גולגולץ
והבא רשע תחתי:
משלי יא ח
2 את כסףך לא תתן לו
בגנשך ובמורבת לא תתן
אבלך:
3 לא תשיך לאחיק נשך
כסף נשך אבל נשך כל
דבר אשר ישך:
דברים כג כ

מובן רש"י
יהיו עניים בני ביתך.
כלומר אל תרצה עניים
ועשמות לטרמן אלף הנה
עניים במקומם וישמחו
ותקבל עליהם שכר (אבות
פ"א מ"ח).
הדרן עלך הזהב

איזהו נשך. מאה בדנקא. פרש"י
ק' פרוטות צמעה שהוא
שמות דינר וקסה היאך החלו הפרוטות
כל כך דבשער צינוני אין כי אם
שנים ושלשים צמעה (י) למעה שני
פונדיון פונדיון צ' איסריס איסר ח'
פרוטות היינו ל"ב פרוטות ונראה
כפירוש ריב"ן לפירש ק' מעות
צמעות מנה שהוא ארבע סלעים
וארבע מעות ח"ג ק' איסריס צמעות
דינר זהב שהוא ארבע דינרי כסף
ומעה: **למנה חלקם הכתוב לעבור**
עליו בשני לאוין. וא"ת ולמה שינה
צלשון לכתוב כסףך לא תתן צנשך
וצנשך לא תתן אכלך יש לומר כיוון
שהצנשך שני לאוין אורחא דקרא
לכתוב לשון משונה שהוא נאה יותר:
נשך באובל מנין. ואם תאמר
תמילה הוה ליה למדרש
ריבית בכסף דמפיק ליה מנשך כסף
הכתוב צרישא יש לומר משום דנשך
אוכל כתיב צהדיא וריבית כסף לא
נפיק אלף צלש אינו ענין:
אם

מאבוך קרי אנפשיה י' צדיק מצרה נחלץ ויבא (א) אחר תחתיו:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך ואיזהו תרביית איזהו נשך המלוה סלע בה' דינרין סאתים
חמין בשלש (א) אסור מפני שהוא נושך ואיזהו תרביית המרבה
בפירות כיצד (ב) ליקח הימנו חמין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חמין
בל' דינרין אמר לו תן לי חמין שאני רוצה למוכרו וליקח בהן יין אמר לו
הרי חמין עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו (ג):
גמ' מדשביק לריבית דאורייתא וקא מפרש דרבנן מכלל דאורייתא דנשך
ותרביית חדא מלתא היא והא קראי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל ותיסברא
דאיכא נשך בלא תרביית ותרביית בלא נשך נשך בלא תרביית (א) היכי דמי
אי דאזופיה מאה במאה ועשרים מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף קיימי
מאה ועשרים בדנקא נשך איכא דקא נכית ליה דקא שקיל מיניה מידי דלא
יהיב ותרביית ליכא דלית ליה רווחא דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה סוף
סוף אי בתר מעיקרא אזלת הרי נשך והרי תרביית אי בתר בסוף אזלת לא
נשך איכא ולא תרביית איכא ותו תרביית בלא נשך היכי דמי אי דאזויף מאה
במאה מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף מאה בחומשא אי בתר מעיקרא
אזלת לא נשך איכא ולא תרביית איכא אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרביית
אלא אמר רבא אי אתה מוצא לא נשך בלא תרביית ולא תרביית בלא נשך
ולא חלקן הכתוב אלא י' לעבור עליו בשני לאוין ת"ר (א) את כסףך לא תתן לו
בנשך ובמרבית לא תתן אכלך אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל נשך
באוכל מנין ת"ל (ב) נשך אוכל ריבית בכסף מנין תלמוד לומר נשך כסף
אם

חצירו ואין ממנו מתרבה: ומי איכא פרציה. שיהא מלוה נשכר ולא יהא ליה נשך: נשך בלא פרציה. היכי מדמינן ליה:
כגון דאזויף. הלווהו: מאה. פרוטות צמעה ועשרים: מעיקרא. כשהלווהו: (א) ולבסוף. כשמלס: בדנקא. צמעה כסף שהוא
שמות לדינר: נכיס. נושך ומחסרו: אי צטר מעיקרא אזל. אי חשבת להני פרוטות השתא כדמעיקרא הרי נשך והרי תרביית
שהוא יכול ליקח צהם מעה צמאה ונשכר עשרים: לא נשך איכא. שהלוה יכול לקנותם צמעה וזה שוה מעה הלווהו: **בחומשא.**
יכול ליקח בהן כסף חומש דינר שהוא יותר על שמו: אין לי. שיהא עובר אלף על לאו של נשך בכסף ועל לאו של ריבית באוכל
מנין שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך: ס"ל לא משך לאחיק נשך אוכל. ומקרא זה בלוח נאמר מדלא כתיב
לא תשך לאחיק והראשון נאמר צמולה דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגו'. ומיהו שמעת מיניה מיהא דשיך לשון נשך באוכל:
רבי

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יבור את
הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין
וכו': (א) מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי
אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא
את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ר (א) אין
משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים
ואין שורין את הבהמה במים מאי אין משרבטין
הכא תרגמו מיא דחיוורא ועירי אמר רב כהנא
מוקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא
רב יהודה שרא לכסכוסי קרמי רבה שרא
למידק צרדי רבא שרא לצלומו גירי רב פפא
בר שמואל שרא לצלומו דיקולי והא אנן
תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את
הבהמה ולא את הכלים בלא קשיא הא
בחדתי הא בעתיקי פירכום דאדם מאי היא
יכי הא דההוא עבדא סבא דאול צבעיה
לרישיה ולדיקניה אתא לקמיה דרבא אמר
ליה זיבגן אמר ליה (א) דיהיו עניים בני ביתך
אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה
יובא חד א"ל אשקין מיא אול חוריה
לרישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשיש
מאבוך קרי אנפשיה י' צדיק מצרה נחלץ ויבא (א) אחר תחתיו:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך. שהוא נושך. דשקל
מיניה מאי דלא יהיב ליה:
המרצה בפירות. המרצה שכר לעלמו
צפירות. ובגמרא מפרש דבהלוואת
כסף או פירות נמי הוי תרביית שהרי
מתרצה ממנו. והכא ריבית דרבנן
קמפרש דרך מקח וממכר: דינר
זהב כ"ה דינר כסף: **וכן השער.**
כך היו נמכרין צעיר והומר לו לתת
מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה
חמין כל ימות השנה צדמים הללו
כשיעור מעותיו. ואע"פ שעכשיו אין
לו חמין דמתן צפירקין (דף עג:.) ילא
השער פוסקין ואע"פ שאין ליה יש
לוה ויכול המוכר הלו לקנותם עתה
צמעות הללו: **עמדו חמין.** לאחר
זמן בלי דינרין: אמר לו סן לי חמין.
חו מותרת היא אם נתן לו חמין. אכל
פסוק היין שפוסק לו לתת בהן אסור
הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ
שפוסק עמו כשער היין של עכשיו
וכבר ילא השער. ובגמ' (א) מפרש טעמא:
גמ' לריבית דאורייתא. (א) דרך
הלוואה משמע דכתיב (משלי כח)
מרצה הונו צנשך וצמרבית: והכסוי
נשך כסף וריבית אוכל. את כסףך
לא תתן לו צנשך וצמרבית לא תתן
אכלך (א) ומדחלקו ל' לאוין תרמי
נינהו: מי איכא נשך. שנושך את

משום דמרווח תרעא. ואזרי פירות יראו שהולו ומכרו בזול: מסיר דצנר הנראה. הלא יכול הלוקח לראות מה דמי הפסולת
הנצבר מאלו שיטנו צמחריס וטוב לו להעלות צמחיהן של אלו יתר על כן מפני הטורח: **משרבטין.** לשון שרביט כדמפרש לקמיה שזוקף
שער הבהמה כשרביט שמתאה שמינה: **ואין נופחין בקרביים.** בני מעיים הנמכרים צבית הטבח שיראו רחבים וגדולים: **ואין שורין**
צנר צמים. שמתצין והכחוש נראה שמן: **מיא דחיוורא.** משקין אותה מי סובין והם נופחין מעיה ושערה נוקף: **מוקפתא.** קילרוף
אשטלי"ר בלע"ז: **למירמא תומי**
לסרבלא. פרמי"ש. לייפותו עושין לו
תלאי מחוטגי משי סביב: **לכסכוסי.**
אנפרייש"ר בלע"ז צמי סובין: **קרמי.**
בגדים המצויים אצוריי"ן בלע"ז:
למידק צרדי. להדק בגדי קנבוס
צמקבות עץ שיראה חוטין דק: **ללומי**
גירי. לציר חליט: **דיקולי.** סלים:
צדסי. מותר שאינו אלף ליפות
והרואה להוסיף על דמיהם צבזיל
יופיים מוחל הוא: **צעטיקי.** אסור
שגונז את העין שרואים כמדעיס:
לנעיס. שהיה זקנו לכן וצבצו שחור
ונראה כצמור: **זיבגן.** קנה אותי
לעבד. וכנעני היה לעבד עברי אסור
לאחר חורבן (א) שאין היובל נוהג:
ויהיו עניים בני ביתך. משנה היא
(אבות פ"א מ"ה). טוב לי לפרנס
עניי ישראל וישמשוני: **דיקניה.** זקנו:
צדיק מצרה נחלץ. זה רבא:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך. שהוא נושך. דשקל
מיניה מאי דלא יהיב ליה:
המרצה בפירות. המרצה שכר לעלמו
צפירות. ובגמרא מפרש דבהלוואת
כסף או פירות נמי הוי תרביית שהרי
מתרצה ממנו. והכא ריבית דרבנן
קמפרש דרך מקח וממכר: דינר
זהב כ"ה דינר כסף: **וכן השער.**
כך היו נמכרין צעיר והומר לו לתת
מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה
חמין כל ימות השנה צדמים הללו
כשיעור מעותיו. ואע"פ שעכשיו אין
לו חמין דמתן צפירקין (דף עג:.) ילא
השער פוסקין ואע"פ שאין ליה יש
לוה ויכול המוכר הלו לקנותם עתה
צמעות הללו: **עמדו חמין.** לאחר
זמן בלי דינרין: אמר לו סן לי חמין.
חו מותרת היא אם נתן לו חמין. אכל
פסוק היין שפוסק לו לתת בהן אסור
הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ
שפוסק עמו כשער היין של עכשיו
וכבר ילא השער. ובגמ' (א) מפרש טעמא:
גמ' לריבית דאורייתא. (א) דרך
הלוואה משמע דכתיב (משלי כח)
מרצה הונו צנשך וצמרבית: והכסוי
נשך כסף וריבית אוכל. את כסףך
לא תתן לו צנשך וצמרבית לא תתן
אכלך (א) ומדחלקו ל' לאוין תרמי
נינהו: מי איכא נשך. שנושך את

מחצירו ואין ממנו מתרבה: ומי איכא פרציה. שיהא מלוה נשכר ולא יהא ליה נשך: נשך בלא פרציה. היכי מדמינן ליה:
כגון דאזויף. הלווהו: מאה. פרוטות צמעה ועשרים: מעיקרא. כשהלווהו: (א) ולבסוף. כשמלס: בדנקא. צמעה כסף שהוא
שמות לדינר: נכיס. נושך ומחסרו: אי צטר מעיקרא אזל. אי חשבת להני פרוטות השתא כדמעיקרא הרי נשך והרי תרביית
שהוא יכול ליקח צהם מעה צמאה ונשכר עשרים: לא נשך איכא. שהלוה יכול לקנותם צמעה וזה שוה מעה הלווהו: **בחומשא.**
יכול ליקח בהן כסף חומש דינר שהוא יותר על שמו: אין לי. שיהא עובר אלף על לאו של נשך בכסף ועל לאו של ריבית באוכל
מנין שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך: ס"ל לא משך לאחיק נשך אוכל. ומקרא זה בלוח נאמר מדלא כתיב
לא תשך לאחיק והראשון נאמר צמולה דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגו'. ומיהו שמעת מיניה מיהא דשיך לשון נשך באוכל:
רבי

(א) עירובין פ"ג ושי"ן,
(ב) אבות פ"א מ"ה,
(ג) בקרא כתיב רשע מחמיו
(ד) עין עשין יעקב,
(ה) בנסמ"ש וי"ף ור"א ש'
ל"ג אסור. (ו) ע"י תוס'
לקמן סב: ד"ה לקח. (ז) פ'
מגדת עשירי עבס,
(ח) יקדושין סט. (ט) לקמן
סב: (י) ויקרא כה,
(יא) ד"ה ולבסוף אחר ד"ה
בדנקא. (ב) יקדושין יב.

הגהות הב"ח

(א) בבשנה ויין אין
לו אסור: (ב) רש"י
ד"ה לריבית דאורייתא
דאורייתא דק':

הגהות הגר"א

[א] גמ' היכי דמי כו'.
י"ב ע' הג"ח אכל
הרשב"א פסק דבשניהן
צמר מעיקרא אולין וע'
רש"י ס"ב ח' ד"ה וצדינו
כו' וה"ה כהן כספא
ובמש"ל מ"ה א' ושאני
הלוואה כו' וה"ה צמעות
דכספא הוא אכל רבית
וא"כ צרישא ע"כ רבית
קנאה הוא ובי"מ כהן
דאולין צמר הכסף דקאמרי
ל"ל רווחא דדנקא אחפיה
כו' (ועמ"ש רבינו ב"ד
ס' ק"ס ס"ק י"ב מ"ג):

לעזי רש"י

אשטלי"ר
[אישטורילי"ר]. לטרק עם
מטרק.
פרמי"ש [פרימי"ש].
צבית.
אנפרייש"ר [אנפריש"ר].
לעמלך.
אוביר"ן. בריס מקושטים
ברוממות צבעוניות.